

BESENYEI LAJOS

Várható változások az öröklési jog területén¹

A téma kiválasztásának időpontjában még az sem volt biztos, hogy elkészül az új Polgári Törvénykönyv, (új Ptk.) noha 2009. november 20-án az új Ptk. kihirdetésre került, mint a 2009. évi CXX. tv., a címet mégis változatlanul hagytam, mégpedig azért, mert a törvény hatályba lépésének az időpontja pillanatnyilag eléggé bizonytalan.

Mint közismert, azt a törvényt, amely az új Ptk.-t hatályba léptette volna, az államfő megfontolásra visszaküldte a Országgyűlésnek. A visszaküldött törvény szerint is az öröklési jogi könyv csak 2011. január elsején lépett volna hatályba. Úgy gondolom, hogy e tények ismeretében indokolt a „várható” és nem a „megvalósult” változásokról beszélni.

1. Az öröklési jog reformjának szükségessége

A jelenleg is hatályos Polgári törvénykönyv (Ptk.) ötödik főrésze az öröklési jog, a polgári jog azon területe, ahol az elmúlt ötven év alatt gyakorlatilag lényegi változás a jogi szabályozásban nem volt.

Az 1989–90-es évek politikai rendszerváltása maga után vonta a polgári jog joganyagának jelentős változását, ugyanakkor nem került sor az öröklési jog megújítására, annak ellenére, hogy a tulajdoni viszonyokban jelentős változások következtek be.

A hatályos jogi szabályozás olyan időben került megfogalmazásra, amikor – abban az időben legalább is perspektivikusan – a szocialista tulajdon dominanciája uralta a tulajdonviszonyokat. Ilyen körülmények között – nem csak a felszínen, – az állampolgárok nem rendelkeztek jelentős vagyonnal, azt lehet mondani, hogy gyakorlatilag nem volt mit örökölni.

Az öröklési jog, a mindenkori tulajdoni viszonyok továbbörökítését biztosítja. Az ismert tulajdoni korlátozások pedig, igen szűk körre korlátozták a személyi illetve magántulajdonban tartható ingatlan vagyon körét. Ennek következtében az ingatlantulajdon továbbörökítésére nem volt lehetőség.

A politikai rendszerváltást követően a tulajdoni viszonyokban bekövetkezett változások, elsősorban a magántulajdon „rehabilitálása”, felszínre hozta az e területen jelentkező hiányosságokat.

¹ Régi barátsággal ajánlom ezt a kis írást Ruszoly József professzor úrnak, akivel több szinten voltam az idők során kapcsolatban. Az 1958/59-es tanévben együtt voltunk hallgatók, 1962/63-as tanévben már oktatója voltam, – mint tanáregéd gyakorlatokat vezettem – és 1963/64-es tanévtől kezdve pedig – más-más tudományterületen ugyan – mint kollégák dolgoztunk együtt. Őszintén kívánom, hogy az évek során megismert szorgalmával, jó erőben és egészségben szükítse tovább kedvenc tudományterületének eddig fel nem dolgozott fehér foltjait.

A másik, ilyen körülmény, amely az öröklési jogi szabályok újragondolását ösztönözte, a családi viszonyokban bekövetkezett jelentős változások. Mind szélesebb körben jelentkezett az az igény, hogy a házasság nélküli „család”, magyarul az élettársak is joggal igényelnek valamilyen szintű jogi védelmet. Amikor az élettársak öröklési jogi problémái felvetődtek, rendszerint az volt és talán sok esetben ma is az a nézet, hogy ha az élettárs halála esetére vagyoni juttatásban kívánja élettársát részesíteni, akkor a végrendelezi szabadság keretei között ezt szabadon megteheti. Ez kétségtelen igazság volt és jelenleg is lehetséges. Nem szabad azonban elfeledkezni arról, hogy – nem tudni miért – a végintézkedésen alapuló öröklés jelentősen háttérben van a törvényes örökléssel szemben. Magam részéről egyetértek a házasság védelmével, de úgy gondolom, nem lehet a mai világban a házasságot, mint a párkapcsolatok kétségkívüli legjelentősebb formáját kizárólagosnak tekinteni.

A családi viszonyokban bekövetkezett változásoknak másik területe a szülő-gyermek viszonyának a jelentős átalakulása. Az emberi életkor meghosszabbodásával, a technika fejlődésével, a motorizáció széles körű elterjedésével, és a sajnos nagy számban jelentkező halálos balesetek vagy éppen gyógyíthatatlan betegségek miatt bekövetkezett halálesetek jelentős száma felveti a szülő-gyermek, és az utóbbi túlélő házastársának az öröklési kérdéseit is. Ez két szinten is jelentkezik.

a) Az élet természetes rendje, hogy a szülő mindaddig, amíg gyermeke nem alapít saját családot, addig hathatósan támogatja. A szülő idős korára joggal számíthat arra, hogy majd a gyermeke fogja őt támogatni, segíteni. Abban az esetben, ha a gyermek a szülő előtt meghal, a szülő rendszerint idős korára eltartó nélkül marad, mert a hatályos törvényes öröklési rend szerint, ha az elhalt személynek nincs leszármazója, akkor a szerzeményi vagyont a túlélő házastárs fogja örökölni. Ilyen esetben a vagyont átmegegy más „nemzetségre”. Mivel síron túli hűség nem létezik, ha a túlélő házastárs újabb párkapcsolatot létesít, netán újabb házasságot köt, akkor a volt házastársa felmenőjével a kapcsolata, gyakorlatilag rendszerint megszűnik. Úgy gondolom, hogy ez természetes is. Ha a túlélő házastárs új családot alapít, nem várható el, hogy volt házastársa szüleit eltartsa.

Ezt a helyzetet csak kismértékben orvosolja a jelenlegi hatályos szabályozás szerinti ági öröklés. Az úgynevezett ági vagyont tekintetében a túlélő házastárs nem lesz örökös, és az ági vagyont a szülő fogja örökölni, de a hasznélvezet a túlélő házastársnál marad. Legfeljebb az lehetséges, hogy a hasznélvezetet megváltják, ebben az esetben a szülő az ági vagyont kétharmadára tarthat igényt.

Az ilyen helyzetek leginkább akkor fordulnak elő, amikor közös balesetben, mind a két házastárs meghal. Számos alkalommal lehet a híradásokban olvasni, hogy xy a helyszínen, házastársa a kórházba szállítás közben meghalt.

Ezekben az esetekben a törvényes öröklés szabályai szerint – természetesen, ha nincs leszármazó – a házastársak közös vagyona a „túlélő” házastárs családjára száll át, noha az általános éleltapasztalat szerint az először elhunyt házastárs szüleinek, családjának is jelentős munkája, anyagi támogatása a házastársak közös vagyonában benne volt. Természetesen, ez mind a két házastárs relációjában előfordulhat.

Az említettekén kívül, még igen sok érv szól amellet, hogy az öröklési jogi szabályokat is újra kell gondolni. Indokolt kiiktatni a rendszérből azokat a szabályokat, amelyek ma már biztosan, korábban csak egy-két esetben bírtak jelentőséggel. Gondolunk például arra a szabályra, hogy az idegen kézzel írt végrendelet esetében a végrendeletből ki kell, hogy tűnjön a végrendelet alkotásának a helye, mert egyébként a végrendelet érvénytelen. Ilyen és ehhez hasonló alakszerúségi követelményeken több esetben jelentős vagyontömegek kerültek távoli rokoni kapcsolatokkal, de személyes kapcsolatokkal

rendszerint nem bír örökösök tulajdonába, és az örökgyógy akarata nem érvényesült, mert végrendeletében az őt ápoló, segítő szomszédját tette meg örökösnek, de formai okok miatt a végrendelet megtagadható volt.

2. Az öröklési jogunk új rendelkezései

A jelen tanulmány terjedelme nem teszi lehetővé, de nem is igényli, hogy valamennyi változást vizsgálat tárgyává tegyünk. Célunk az, hogy csak azokat a változásokat villantsuk fel, amelyek jelzik, hogy a jogalkotó törekedett a fentebb vázolt helyzetek valaminő megoldására.

Az új Ptk. parlamenti tárgyalásának a végén, illetve a végszavazás előtt beterjesztett jelentős számú módosító javaslat között, az előterjesztő szerint mintegy egyharmada nyelvtani, stilisztikai pontatlanság kiküszöbölését szolgálta. Sajnálattal kell megállapítani, hogy még így is több pontatlanság maradt a most már elfogadott törvényszövegben. Csak az öröklési jog területén ilyennek vélt vagy tartott ellentmondásra is felhívjuk a figyelmet, elsősorban azzal a céllal, hogy a hatályba léptetés során sor kerülhet ezek esetleges kiküszöbölésére.

2.1. Az élettárs öröklési jogi helyzete

Az élettársak öröklési jogi helyzetét a korábbi elképzelésekkel szemben alapvetően megváltoztatta a bejegyzett élettársi kapcsolatról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2009. évi XXIX. tv.² Ez a jogszabály az élettársi kapcsolatban két kategóriát állított fel:

a) bejegyzett élettárs

Ez a fogalom, csak az azonos neműek élettársi kapcsolatára vonatkozik, és gyakorlatilag a házassággal esik azonos jogi megítélés alá. A házasság és a bejegyzett élettárs fogalma közötti különbségek az öröklési jogi kérdéseket alapvetően nem érintik.

b) élettárs

Ez tulajdonképpen egy tényleges helyzetet jelentő párkapcsolat. A jogi megítélés szempontjából közömbös, de az élettársi kapcsolatban élőknek nem vitásan lehetőség, hogy kapcsolatukat közjegyző előtt közösen bejelentsék, a közjegyző a bejelentést nyilvántartásba vegye, és a nyilvántartásba vételről szóló igazolást kiadja. Ami az élettársi viszony fennállásának az igazolására szolgál.

A bejegyzett élettársakról szóló törvény 17. §-a taxatív felsorolja azokat a jogszabályokat, illetve az adott jogszabályok pontos szakaszait, amelyeket a törvény módosít. Ennek megfelelően a jelenleg hatályos Ptk. számos esetben módosult, mert a házastárs megjelölés mellett, mindenütt felvették a Ptk. szövegébe a „bejegyzett élettárs” elnevezést is.

Míndezek tükrében, legalább is sajátos jogszabály szerkesztési technikára utal, hogy az új Ptk. öröklési jogi könyve, egyetlen egy helyen sem említi a házastárs mellett, a be-

² A továbbiakban: a bejegyzett élettársakról szóló törvény.

jegyzett élettárs fogalmát. A bejegyzett élettársokról rendelkező törvény indokolása³ egyértelműen azt tartalmazza, hogy „Kiemelendő még ebben a körben, hogy a bejegyzett élettársak törvényes öröklési státusza is a házastársakéval azonos.”

Ebből az idézetből egyértelműen kitűnik, hogy a jogalkotó akarata arra irányult, hogy az új Ptk.-ban is érvényesüljön a bejegyzett élettársaknak a házastársakkal azonos öröklési jogi státusza. Ha ez a feltevésünk igaz, akkor ehhez két megjegyzést kell tenni.

a) A jogszabályalkotásnak illetve szerkesztésnek nem válik dicsőségére, hogy rövid időn belül ugyanazt a jelenséget kétféle képen szabályozzák. Ha a bejegyzett élettársi törvény hatálybalépését követően a Ptk. öröklési jogi részébe mindenütt kifejezett rendelkezéssel a házastárs mellé felvették a bejegyzett élettársat, akkor egy olyan tárgyú, csak a jövőben hatályba lépő törvénytervezetben is hasonló megoldást kellett volna alkalmazni.

Egyébként sem tartjuk helyesnek a szabályozás azon módját, amely szerint, egy teljesen különálló törvényben – nem is teljesen egyértelműen –, definiálunk egy fogalmat, és ezt kiterjesztjük egy másik fogalomra, és a továbbiakban a kiinduló fogalomra a kiterjesztett fogalmat is alkalmazni és értelmezni kell. Úgy gondoljuk, hogy nem szolgálja a jogbiztonságot ez a megoldás. Az új Ptk.-t olvasó nem biztos, hogy ismeri a bejegyzett élettársokról szóló törvény rendelkezéseit, és így hiába ismeri meg az új Ptk. szabályait, ismeretei pontatlanok lesznek.

b) A másik megjegyzésünk a megoldás érdemi részére vonatkozik. Ezzel a megoldással az élettársak tekintetében ténylegesen fennálló öröklési jogi problémákat és véleményünk szerint jogos igényeket a jogalkotó a szőnyeg alá söpörte.

A bejegyzett élettársokról szóló törvény, már hivatkozott indokolásának bevezető részében tulajdonképpen a jelenlegi megoldás ellenkezőjére hivatkozik, legalábbis az előterjesztő, amikor a törvény általános indokolásában a házasságon kívüli párkapcsolatok jelentős számával indokolja a törvény létrehozását. Ismereteim szerint nincs megbízható statisztikai adat, de talán nem tévedek nagyot, ha azt állítom, hogy az azonos neműek közötti párkapcsolat számában töredéke a különneműek közötti párkapcsolatok számának.

E sorok írója egyike volt azoknak, akik síkraszálltak az élettársak öröklési jogi státuszának legalábbis részben a házastársak öröklési jogi státuszához való közelítéséért, amikor az élettárs öröklésjogi helyzetének a javításáról volt szó. Az alap kiindulás mindig a különnemű élettársokról szólt. Nem vitatom az azonos neműek közötti élettársi kapcsolat szabályozásának a fontosságát, de mindenképpen ez elé helyezem, a különnemű személyek élettársi kapcsolatának, elsősorban öröklésjogi szabályozását.

Ez utóbbi területen azonban az új Ptk. szabályozás igen szegényes és gyakorlatilag nem történt előrelépés.

Pontos statisztikai adatok nélkül is nyugodtan állítható, hogy az élettársi kapcsolatban élők között döntő többségben vannak azok az élettársak, akik egyébként házassági kapcsolatban is élhetnének, vagyis különneműek. Egyébként a bejegyzett élettársokról szóló törvény általános indokolása is elsősorban erre a csoportra hivatkozik, mint indokora, hogy az élettársak kapcsolatát jogilag szabályozni kell.

Az a megoldás, hogy a nem bejegyzett élettársak az új Ptk.-ban mindössze három

³ COMPLEX JOGTÁR, hatályos 2009. november 30-ig. E sorok írója előtt is ismert, hogy az egyes törvények indokolásaként jelzett magyarázatok, a törvény hivatalos – régi elnevezésével – miniszteri indokolásának nem tekinthető. Mégis úgy véljük, hogy a jogszabályt előkészítő személy/szerv/minisztérium hivatalos véleményének tekinthető.

helyen kerülnek megemlítésre,⁴ úgy gondolom, hogy messze nem elégíti ki a társadalmi elvárásokat.

2.2. A házastárs és a szülő törvényes öröklési helyzete

A házastárs és szülő tekintetében az új Ptk. lényegesen eltér a jelenleg hatályos szabályozástól. Három különböző lehetséges esetet szabályoz. Valamennyi variációnak közös ismérve, hogy a túlélő házastárs és a szülő eltartását kívánja elősegíteni. Az más kérdés, hogy ezt a célt csak ezen az úton, vagy egyszerűbb megoldással is el lehetett volna érni. Természetesen, majd a gyakorlat fogja eldönteni az új szabályozás „életképességét”, de úgy gondoljuk, hogy lehetett volna egyszerűbben is ugyanezt a célt biztosítani.

2.2.1. A túlélő házastárs öröklése leszármazók esetében

Ha van leszármazó, akkor a túlélő házastárs a leszármazókkal egysorban, vagyis egy gyermekrésznit kap a hagyatékából. Ez a szabály azonban nem vonatkozik a túlélő házastárs által lakott lakásra, mert azt a leszármazók öröklik, természetesen egyenlő arányban, de a túlélő házastársat a lakáson, és a szokásos felszerelési tárgyakon, holtig tartó haszonélvezeti jog illeti meg.

Továbbra is fennmarad az a szabály, hogy ági öröklésre csak akkor kerülhet sor, ha nincs leszármazó. Ugyanakkor az ismertetett szabály szerint a túlélő házastárs a leszármazókkal egy sorban örököl. A túlélő házastárs öröklésénél a törvény csak a túlélő házastárs által lakott lakást és a szokásos felszerelési tárgyakat veszi ki abból a körből, aminek egy gyermekrésznit részét a túlélő házastárs megörökli. Ebből az következik, hogy a túlélő házastárs az egyébként ági vagyonnak minősülő vagyon egy részét is megörökli.

Dogmatikailag a megoldás aligha vitatható, mert a 6:68. § a jelenleg hatályos rendelkezésekkel azonos módon ági öröklést csak leszármazók hiányában ismeri el. Nem lehet azonban figyelmen kívül hagyni, hogy a jelenlegi szabályok szerint, ha van(nak) leszármazó(k) a házastárs állapotot nem örökölhet. Az új szabályok szerint azonban a túlélő házastárs a leszármazókkal egy sorban örököl, ennél fogva a túlélő házastárs öröklése – egy leszármazó esetében – az ági vagyont „megfelezi.” A nemzedékek során lefelé haladva az ági vagyon gyakorlatilag harmadik, negyedik generációnál jelentéktelen kis hányadra zsugorodhat.

2.2.2. A szülő és a túlélő házastárs öröklése, ha nincs leszármazó

Ha nincs leszármazó, akkor a túlélő házastárs örököli az általa lakott lakást, a szokásos berendezési és felszerelési tárgyakkal, ő örököli továbbá az ági vagyon haszonélvezetét, és az egyéb szerzeményi vagyon felét. Az egyéb szerzeményi vagyon másik felét pedig az örökgyógy szülei öröklik fejenként egyenlő arányban. Ugyancsak a szülő örök-

⁴ Az új Ptk. 6:62. §-a szerint az örökgyógy élettársát az örökgyógyval közösen lakott lakáson és az ahhoz tartozó szokásos felszerelési tárgyakon holtig tartó használati jog illeti meg, ha az életközösség közte és az örökgyógy között legalább folyamatosan tíz évig fennállott és az örökgyógy halálakor is fennáll.

A másik törvényhely 6:77. § – ahol a kitagadási okok közé a törvény felveszi, hogy az örökgyógy kitagadhatja azt a személyt is, aki élettársának az életére tört, vagy sérelmére súlyos bűncselekményt követett el. A harmadik törvényhely, 6:30. §, amikor az élettársak tekintetében a törvény megengedi az utóörökös nevezés intézményét.

li az ági vagyont, aminek a haszonélvezetét a fentiek szerint a túlélő házastárs örökli. A szülő az ági vagyon egy részéhez rendszerint csak úgy tud hozzájutni, ha él a megváltás jogával. (6:61. §) A megváltás mértéke a jelenlegi szabályozással azonos mértékű, a vagyon egyharmada.

A szülők egysorban, tehát egyenlő arányban örökölnek. Ha az egyik szülő kiesik, akkor a szerzeményi vagyon fele részét egyedül a másik szülő örökli. Az természetes, hogy ha nincsenek szülők, akkor a teljes szerzeményi vagyont a túlélő házastárs örökli.

A szülők halálát követően azonban – a gyermeküktől örökölt vagyon tekintetében – nem leszármazóik lesznek a törvényes örökösök, hanem a túlélő házastárs „visszaörökli” volt házastársától a szülőkre hárult vagyon.

Abban az esetben, ha a leszármazottól a szülőre szállt vagyon, a szülő(k) életében elpusztul, azt a szülők felhasználják, ingyenesen elidegenítik, vagy valamely más dolog lépett a helyébe⁵ sem az értéke, sem a helyébe lépő dolog a túlélő házastárs részéről nem érvényesíthető.

Ez a rendelkezés magyarázható ugyan, a szabály célszerűsége és életszerűsége azonban erősen vitatható. A túlélő házastárs ilyen esetben gyakorlatilag csak a meglévő vagyontárgyakra tarthat igényt.

A szülőnek számos lehetősége van arra, hogy az így örökölt vagyontárgy tekintetében a volt házastárs „visszaöröklését” megghiúsítsa. Csak egyetlen kézenfekvő lehetőség: a szülő életében valamelyik törvényes örökösének vagy bárkinek elajándékozza, haszonélvezeti jogának a fenntartásával.

Érdekes problémát vet fel, hogy a szülő a leszármazójától ekképpen örökölt vagyontárgyak tekintetében végrendelezhet-e. A végrendeleten alapuló öröklés megelőzi a törvényes öröklést. A túlélő házastárs „visszaöröklése” nem vitásan törvényen alapul, és az sem nagyon vitatható, hogy jogszabályi tilalom hiányában a szülő a tulajdonában lévő dologról végintézkedés formájában rendelkezhet. Nem tartjuk kizártnak azt a megoldást, hogy a felvetett kérdésre igen választ kell adni.

Ilyen körülmények között viszont nem látjuk értelmét a szabálynak, a jogi rendezést feleslegesen bonyolítja, esetleg felesleges jogvitákat gerjeszt. Ugyanakkor hangsúlyozni szeretnénk, hogy az alapkiindulást, mely szerint a házastárs és a szülők egyenlő arányban öröklik a szerzeményi vagyont, indokoltnak és helyesnek tartjuk, alapvetően a szülő tartási „igényére” tekintettel.

2.2.3. A túlélő házastárs haszonélvezeti joga

A túlélő házastárs haszonélvezeti joga – mindjárt hozzátesszük – véleményünk szerint indokoltan a jelenlegi szabályokhoz viszonyítva leszűkül. Igazságosabb megoldásnak tartjuk, hogy a túlélő házastárs ne haszonélvezeti jogot, hanem tulajdonjogot kapjon. Ez a megoldás egyaránt szolgálja a túlélő házastárs és a leszármazók érdekét is. A hagyatékban rendszerint olyan, egyébként jelentős értékű vagyontárgyak vannak, amelyek viszonylag rövid idő alatt elavulnak, értéktelenné válnak, vagy legalábbis értékük jelentős részét elvesztik. Elegendő itt utalnunk a gépkocsira vagy számítógépre, vagy egyéb audióvizuális eszközökre. Ilyen hagyatéki tárgyak tekintetében az örökösnek esélye sincs arra, hogy ezeket a tárgyakat valamikor is használni tudja. Ugyanakkor lehet, hogy a haszonélvező sem tudja – megfelelő ismeret hiányában – ezeket célszerűen használni, de a dolgokat nem értékesítheti.

Ennek megfelelően a túlélő házastárs haszonélvezeti joga csak az ági vagyonra és az

⁵ Példának okáért értékesítette.

által lakott lakásra és annak szokásos felszerelési tárgyaira terjed ki.

Indokolt újítása az új Ptk.-nak, hogy a haszonélvezeti jog megváltását, mind a túlélő házastárs, mind az állagörökösök a haszonélvezet fennállásának teljes ideje alatt bármikor kérhetik.

Az ági vagyontárgyon fennálló haszonélvezeti jog megváltásának a mértékét, mint arra már fentebb utaltunk a törvény kifejezetten meghatározza,⁶ a lakás és a szokásos felszerelési tárgyak tekintetében pedig a törvény a bíróságot jogosítja fel a természetbeni, vagy pénzbeli megváltás mértékének a megállapítására. A bíróságnak a leszármazók, és a túlélő házastárs méltányos érdekeit kell elsősorban figyelembe venni.

3. A közös végrendelet

Az új Ptk. a hatályos szabályozással összhangban két vagy több személynek egy okiratba foglalt végintézkedését, mint közös végrendeletet érvénytelennek tekinti. Jelentős változás viszont, hogy a házastársak által tett közös végrendeletet az új Ptk. érvényesnek ismeri el, ha a végrendelezők a törvényben meghatározott alakszerűségi követelményeknek eleget tesznek.

Tulajdonképpen a hatályos jog is egy esetben elismerte a házastársak közös végintézkedését, öröklési szerződés formájában. A házastársak a hatályos jog szerint is egy okiratban köthetnek öröklési szerződés, amely mindkettőjük végakarátát tartalmazza.⁷ Az új rendelkezés, ezt a lehetőséget a végrendeleti formára is biztosítja.

A házastársak tekintetében a közös végrendelet tételét megengedő rendelkezés – 6:20. § (5) bekezdés c) pontja – és az írásbeli magánvégrendeletéről általában rendelkező – 6:16. § (1) bekezdése – nincs teljesen összhangban. Az utóbbi rendelkezés a hatályos szabályozással egyezően az írásbeli magánvégrendeletnek három formáját ismeri el érvényes végrendeletnek, mégpedig a holográf, az allográf és a közjegyzőnél letett írásbeli magánvégrendeletet.

Az új Ptk. 6:20. § (5) bekezdés c) pontja viszont a közös végrendeletet érvényesnek tekinti akkor is, ha azt bárki írta, de ügyvédi ellenjegyzéssel van ellátva.

Ez az egyetlen végrendeleti forma, ahol a jogalkotó az ügyvédi ellenjegyzéssel ellátott, gyakorlatilag magánvégrendeletet a közvégrendelettel egy sorba veszi. Ez végső soron döntés kérdése. Az már azonban kifogásolható, hogy 6:16. § (1) bekezdésénél nem mondja ki a törvény, hogy ettől a rendelkezéstől e törvény eltérő rendelkezést tartalmazhat. Az sem mondható szerencsésnek, hogy a két hagyományos írásbeli magánvégrendeleti forma mellé; csak a közös végrendelet esetében a közvégrendelettel egy sorba veszi az ügyvédi ellenjegyzéssel ellátott írásbeli magánvégrendeletet is.

⁶ Az ági vagyon egyharmadában.

⁷ Ptké I. 73. §. Fentebb az élettársak jogi helyzetét taglalva utaltunk arra, hogy a bejegyzett élettársokról szóló 2009. évi XXIX. tv. a Ptk. öröklési jogi részét kifejezetten módosította és a házastárs megjelölése mellé mindenütt a bejegyzett élettárs kifejezést beszúrta. Ez nem történt meg a Ptké. I. 73. §-nál, amiből viszont az következik, vagy legalábbis következtethető, hogy a bejegyzett élettársak a hatályos jog szerint közös öröklési szerződést nem köthetnek. Ha ezt a következtetést elfogadjuk, akkor viszont kérdéses, hogy az új Ptk. rendelkezése szerint a bejegyzett élettársak közös végrendeletet tehetnek-e?

4. Az egyes kifejezések közötti összhang hiánya

Végezetül a törvényes öröklés kapcsán két megjegyzés:

4.1. A törvényes öröklés kiterjesztése

A jelenleg hatályos rendelkezésekhez viszonyítva az új Ptk. kiterjeszti a törvényes öröklést a harmadik teljes parentélára, azaz a dédszülők leszármazóira is.⁸ Ezzel a rendelkezéssel olyan távoli rokonoknak biztosít az új Ptk. törvényes öröklési jogot, akik nem vagy alig ismerték az örökhagyót. Ilyen esetekben az örökös és az örökhagyó között rendszerint nincs semmi személyes kapcsolat, így az öröklési jogosultság aligha magyarázható. Természetesen majd a gyakorlat fogja eldönteni, hogy milyen gyakorisággal kerül sor a harmadfokú unokatestvérek öröklésére.

4.2. Az alkalmazott terminológiák összhangjának a hiánya

Előre kell bocsátani, hogy a következőkben vitatott megoldás a jelenleg hatályos rendelkezéseknél is fennáll. Az új Ptk. 6:65. § (4) bekezdése szerint, ha a dédszülők és azok leszármazói is kiestek, akkor törvényes örökösök, fejenként egyenlő arányban az örökhagyó távolabbi felmenői. A hatályos rendelkezések – egy parentélával előbb – ugyanezt a rendelkezést tartalmazzák.

A hatályos Csjt. 34. §-a és az új Ptk. 3:104. §-a egyaránt különbséget tesz egyenesági és oldalági felmenők között. Sem a hatályos, sem a tervezett Ptk. ezt a különbségtételt nem teszi meg.⁹

Akik az örökhagyó előtt születtek, és az örökhagyóval rokoni kapcsolatban vannak, azok valamennyien az örökhagyó nézőpontjából felmenőknek minősülnek. Ezek között az egyöntetű és pontos megfogalmazás érdekében célravezető lenne, (lett volna) az egyenesági, vagy oldalági felmenő elnevezés használata.

Befejezésül utalni szeretnék arra a körülményre, hogy nem volt célom az új. Ptk. öröklésjogi rész valamennyi új intézményének a bemutatása. Alapvetően csak jelezni kívántam, hogy véleményem szerint milyen változások várhatók, azok döntően milyen célt szolgálnak, illetve a tervbe vett változások egynémelyike, milyen kérdéseket és esetleges aggályokat vet fel.

⁸ A kérdésnek nincs túlzott jelentősége, mert a jelenlegi viszonyok között, amikor a születéskor várható átlag életkor 68–75 évre tehető, ugyanakkor az elsőszülés általában 30 év körül történik, viszonylag ritka a dédszülői illetve annak leszármazói öröklése.

⁹ Meg kell jegyezni, hogy Vékás Lajos is jegyzetében általában felmenőkről és oldalrokonokról szól, de pl. a 39. oldalon „felmenő egyenesági rokonok törvényes örökléséről” ír. VÉKÁS LAJOS: *Öröklési jog*. Eötvös József Kiadó. Budapest, 1995.

LAJOS BESENYEI

VORAUSSICHTLICHE ÄNDERUNGEN AUF DEM GEBIET
DES ERBRECHTES

(Zusammenfassung)

Der Autor gibt einen kurzen Überblick über die Gründe, weshalb die Änderung der Erbschaftsregeln gerechtfertigt war. Diesbezüglich weist er darauf hin, dass die Regeln den gegenwärtigen wirtschaftlichen und gesellschaftlichen Verhältnissen oft nicht entsprechen. Er verhandelt grundsätzlich zwei Gebiete verhältnismäßig ausführlich.

a) Änderung der gesetzlichen Erbschaftsordnung für den Fall, falls der Erblasser ohne Nachkommen gestorben ist.

Dementsprechend, falls es kein Nachkomme gibt, gestaltet sich die gesetzliche Erbschaftsordnung folgendermaßen:

Der überlebende Ehegatte erbt die ehemalige gemeinschaftliche Wohnung zusammen mit deren Einrichtungs- und Ausrüstungsgegenstände, erbt die Nutznießung des Vermögens in gerader Linie und die Hälfte des Erwerbsvermögens. Die Eltern erben die andere Hälfte des Erwerbsvermögens. Nach dem Tod der Eltern erbt aber der ehemalige Ehegatte das Vermögen, geerbt durch die Eltern von deren Kindern zurück.

b) Bezüglich des Lebensgefährten-Verhältnisses ist die gesetzliche Regelung nicht eindeutig. Gemäß der geltenden Regelung eingetragene Lebensgefährten dürfen nur zum gleichen Geschlecht gehören. Die geltenden Bestimmungen führen neben dem Ehegatten den eingetragenen Lebensgefährten fast in allen Fällen auch ausdrücklich an. Die neue Regelung tut das nicht, was Grund für Debatte gibt.